

version af 26.03.2021

**Miljørapport vedrørende den strategiske miljøvurdering af programmet
Interreg 6A
Deutschland-Danmark**

Udarbejdet af:

**Landesamt für Landwirtschaft, Umwelt und ländliche Räume des Landes Schleswig-Holstein
(LLUR), Region Sjælland og Region Syddanmark**

2021

Indhold

Miljørapport vedrørende den strategiske miljøvurdering af programmet Interreg 6A Deutschland-Danmark	1
Indhold	2
Ikke-teknisk resumé	4
1 Formålet med den strategiske miljøvurdering	11
2 Overordnet om forslaget til Interreg 6A-programmet.....	12
2.1 Programmets mål	12
2.2 Horisontale kriterier	12
2.3 Programmets politiske og specifikke mål	12
2.4 Mulige støttemodtagere	13
3 Miljøvurderingens forløb og miljørapportens indhold.....	14
3.1 Den strategiske miljøvurderings forløb.....	14
3.2 Miljørapportens indhold	14
3.3 Miljørapportens detaljeringsgrad.....	15
4 Overordnet om den nuværende miljøstatus og relevante miljøproblemer i programområdet.....	17
4.1 Region Sjælland.....	17
4.2 Region Syddanmark	18
5 Programrelevante EU-, nationale og regionale miljøpolitikker	24
5.1 EU's miljøpolitik	24
5.2 Nationale politikker – Danmark	24
5.3 Nationale politikker – Tyskland	25
5.4 Regionale politikker i Region Sjælland	26
5.5 Regionale politikker i Region Syddanmark	26
6 Mulig påvirkning af miljøet	29
6.1 Politisk mål.....	33
6.2 Politisk mål 2.....	34
6.3 Politisk mål 3.....	36

6.4	Politisk mål 4.....	39
6.5	Sammenfatning og alternativer	40
7	Begrænsning og overvågning af den mulige påvirkning af miljøet.....	41

Ikke-teknisk resumé

Europa-Kommissionen har støttet det grænseoverskridende samarbejde mellem Danmark og Tyskland siden 1990.

Strukturfondsperioden 2021-2027 (Interreg 6A) omfatter som den tidligere strukturfondsperiode 2014-2020 et fælles dansk-tysk støtteprogram. Programmet udvikles i samarbejde mellem Region Syddanmark og Region Sjælland på dansk side og kommunerne Nordfriesland, Schleswig-Flensburg, Rendsburg-Eckernförde, Plön og Ostholstein samt byerne Flensburg, Kiel, Neumünster og Lübeck på tysk side.

Programmets vision er at udvikle den dansk-tyske grænseregion til et betydningsfuldt ankerpunkt mellem Centraleuropa og Skandinavien. Mere viden og kompetence, stærke og konkurrencedygtige virksomheder, flere og nye arbejdspladser samt et varieret kulturtilbud skal bidrage til at styrke regionens attraktivitet for erhvervsliv og befolkning.

Nationale og internationale miljøbeskyttelsesmål

Miljørapporten skal behandle eventuelle relevante miljøbeskyttelsesmål, der er fastlagt på internationalt plan, fællesskabsplan eller medlemsstatsplan.

Programmet tager navnlig udgangspunkt i Europa-Kommissionens europæiske grønne aftale af 11.12.2019 (KOM (2019) 640 final). Den grønne aftale "er en ny vækststrategi, der sigter mod at omstille EU til et retfærdigt og velstående samfund med en moderne, ressourceeffektiv og konkurrencedygtig økonomi, hvor der i 2050 ikke længere er nogen nettoemissioner af drivhusgasser, og hvor den økonomiske vækst er afkoblet fra ressourceanvendelsen" (side 2 i programmet for den "europæiske grønne aftale"). Kommissionen har desuden til formål at beskytte, bevare og styrke EU's naturkapital samt beskytte menneskets sundhed og velbefindende mod miljøbetingede risici og konsekvenser. Målene omfatter omstillingen til en bæredygtig og intelligent mobilitet, til bevaring af økosystemer og biodiversitet, til en mobilisering af forskning og fremme af innovation og aktivering af skole- og erhvervsuddannelse. I den forbindelse stiller Kommissionen et krav om, at der ikke må opstå skader, og at overgangen til en bæredygtig fremtid skal ske på et retfærdigt grundlag.

Den danske miljøpolitik er præget af EU og EU's direktiver. Fokus ligger på enkeltemner som naturbeskyttelse, luftforening og emissioner, kontrol af industriforurening, fysisk planlægning, regulering af landbrug osv.

I Danmark er der især fokus på energipolitiske spørgsmål, og Danmark har indført en række yderligere krav på området.

Forbundsregeringen er en drivkraft i den internationale miljø- og klimabeskyttelsespolitik. Emissionen af drivhusgasser skal reduceres med 40 procent i forhold til basisåret 1990 frem til 2020. Forbundsregeringen har vedtaget en "national strategi for biodiversitet", som indeholder ca. 330 mål og ca. 430 tiltag. Strategien omfatter endvidere det tyske bidrag til bevaringen af biodiversitet på globalt plan.

Region Sjælland har i sin regionale udviklingsstrategi for 2020-2024 vedtaget en nedbringelse af CO₂-udledningen i det geografiske område med 70 % i forhold til året 1990 frem til 2030. Dette svarer til det nationale danske mål.

Regionen indgik i 2020 en samarbejdsaftale om klimabeskyttelse med transportministeriet til sikring af en CO₂-neutral, regional offentlig passagernærtrafik inden 2030. Region Sjælland skal i 2021 udarbejde en intern handlingsplan for klimabeskyttelse med en opgørelse over Region Sjællands CO₂-udledning og tiltag til nedbringelse af udledningen. Samtidig udarbejder Region Sjælland i 2021 en klimabalance for regionen som geografisk område. Klimabalancen skal bl.a. bruges til at måle effekterne af de tiltag, der iværksættes af Region Sjælland.

Delstaten Schleswig-Holstein står over for en lang række nye udfordringer, bl.a. inden for erhvervslivet, den demografiske udvikling, den globale opvarmning, den europæiske integration og udviklingen af den offentlige sektor. Delstatsregeringen har sat sig som mål at skabe vækst og forbedre borgernes livskvalitet. Delstatens udviklingsplan skaber et nyt spillerum for afgørelser på kommunalt niveau. Regionalplanlægningen får på vigtige områder flere muligheder for udformninger, for eksempel når det drejer sig om udviklingen af boligbyggeri i kommunerne, placeringen af erhvervsområder med betydning ud over regionen langs delstatens udviklingsakser, udviklingsområder for turisme og rekreation eller områder, der egner sig til udnyttelse af vindkraft.

Schleswig-Holsteins delstatsregering har som mål at sikre et udbytte fra vindkraft på 10 gigawatt el inden 2025 og vedtog den 29.12.2020 nye regionalplaner på vindkraftområdet med ikrafttrædelse den 01.01.2021 med henblik på at udbygge vindkraften. Parallelt hermed har delstatsregeringen vedtaget en strategi for klimabeskyttelse gældende for delstatsforvaltningen og stillet udarbejdelsen af et biologisk klimabeskyttelsesprogram i udsigt for at understrege delstatsregeringens klimapolitiske mål.

Høring af offentligheden og de berørte myndigheder

Berørte offentlige myndigheder i Danmark og Tyskland blev i ultimo 2021 hørt om, hvilke oplysninger der skal indgå i miljørapporten. De regionale myndigheder modtog ingen bemærkninger.

I forbindelse med den offentlige høring for selve Interreg-programmet og miljørapporten, der løb frem til den 14. juni 2021, har de danske og tyske myndigheder

Miljøstatus og miljøforholdene i de berørte regioner

Region Sjælland

I Region Sjælland er biodiversiteten især under pres som følge af den intensive dyrkning i landbruget. Infrastrukturprojekter begrænser gennem en opdeling af landskabet spredningsmulighederne for dyr og planter. Klimaændringer forventes at medføre et betydeligt tab af biologisk mangfoldighed, ligesom øget produktion af biomasse til vedvarende energiforsyning potentielt kan føre til udpining af landbrugsjord og mindre biodiversitet.

En attraktiv natur har betydning for folkesundhed, turisme og livskvalitet. Landskabets visuelle kvalitet har stor betydning, men kan komme under pres som følge af nye store anlæg i landskabet, f.eks. ved opstilling af større vindmøller.

Rent grundvand er mange steder under pres som følge af nedsivning af pesticidrester og ældre forureninger af jorden. Generelt er miljøtilstanden under pres i havmiljøet som følge af et forhøjet niveau af næringsstoffer fra landbruget, forurening og stigende temperaturer. Den øgede vandstand i havet vil kunne øge erosionen af kysterne og give oversvømmelser, også af naturområder. Østersøen er som verdens største brakvandshav særlig følsom over for miljøforandringer.

I alle dele af regionen sker omfattende tiltag for at sikre et rent og sundt miljø. Dette omfatter fremme af landskaber med stor rekreativ kvalitet og gode muligheder for at dyrke friluftsliv. Folkesundheden og mulighederne for naturturisme fremmes også løbende.

Region Syddanmark

I "Syddanmarks Fremtid" præsenteres visionen for den regionale udvikling i Region Syddanmark. Regionens vision er at bidrage til FN's bæredygtighedsmål og skabe en sammenhængende, attraktiv og bæredygtig region med kompetente borgere, velvære og engagement. FN's bæredygtighedsmål fastsætter en fælles global dagsorden for bæredygtig udvikling og hurtig handling med henblik på at modvirke klimaændringerne og følgerne heraf. Region Syddanmark ønsker at yde et ambitiøst bidrag til denne dagsorden og har derfor vedtaget mål inden for seks strategiske områder:

- grøn omstilling, klima og ressourcer,
- rent vand og ren jord,
- kompetencer til fremtiden,
- sunde levevilkår,
- en attraktiv og oplevelsesrig region,
- mobilitet for alle.

Derudover skal der arbejdes med fire tværgående temaer, som vedrører alle seks strategiske områder, nemlig dansk-tysk og internationalt samarbejde, viden og analyser, udvikling i hele regionen og digitalisering.

Målet er at fremtidssikre Syddanmark. Dette mål kræver samarbejder og partnerskaber på tværs af regioner, kommuner, videns- og uddannelsesinstitutioner, virksomheder, myndigheder samt den dansk-tyske grænse.

Delstrategien "Grøn omstilling i Region Syddanmark" omhandler udfordringer, mål og handlingsområder for den grønne omstilling inden for nedenstående tre områder:

- nedbringelse af CO₂-udledningen og andre klimagasser i Region Syddanmark,
- omstilling til mere cirkulær økonomi med mere effektiv brug af ressourcer, herunder råstoffer,
- reduktion af negative konsekvenser ved forhøjede vandstande og ekstremvejr.

Schleswig-Holstein

Schleswig-Holstein præges især af landbrug, bebyggelse og trafik. Kun i Vadehavet er der større upåvirkede områder. Store skovområder findes så godt som ikke længere, men mangfoldige naturområder giver en diversitet i plantelivet. Den potentielle naturlige vegetation med lysåbne blandede løvskove findes næsten ikke mere, og visse plantearter er derfor truede eller uddøde. På de magre, sandede jorde på smeltevandsletten samt i mindre omfang på strandvolde er der ege-/birkeskove. I de bakkede landskaber forekommer markskove eller større bøge-, ege- og askeskove. Især ved åer og bække samt i søernes udtørrede områder findes ellekrat med et stort antal sjældne og truede planter. Skovområderne optager samlet set omkring 11 % af delstatens areal.

Heder og magre enge er også sjældne i dag. Der er stadig nogle få højmoser, og der er rester af lavmose i kildeområderne ved gestskrænterne i Kreis Nordfriesland. Fugtige grønne områder, der er vigtige for naturtyper og bevarelsen af arter, forekommer ved udtørrede marsksøer og i de ekstensivt dyrkede åmarsker.

De største vandløb i Schleswig-Holstein er ud over Elben Eider, Stör, Neue Sorge, Alte Sorge og Treene samt deres tilløb. Schleswig-Holstein er den nordlige grænse for udbredelse af mange dyrearter.

Udbredelsen af ulven og dyrenes vandring i det dansk-tyske grænseområde har dog vist, at overgangene er flydende.

Schleswig-Holstein er sammen med Danmarks sydlige regioner af væsentlig betydning for fugletrækket mellem Nordafrika og Nordeurasien.

Undersøgelsen af kystvandene – vandmiljøet – og de ydre territorialfarvande for prioriterede stoffer i henhold til bilag 7 til retsforordningen vedrørende beskyttelse af overfladevand (2011) viste, at der i perioden mellem 2007 og 2012 og også efterfølgende ikke forekom overskridelser af de gældende miljøkvalitetsstandarder i vandmatricen.

Belastningen af Nordsøen med skadelige stoffer er mindsket siden 1990'erne. Ved Vesterhavskysten er der en del uforstyrrede saltpåvirkede plantesamfund, der er hjemsted for mange truede arter. Nordsøens

randområder er kraftigt ramt af eutrofiering. Østersøkysten er påvirket af menneskets indgriben og er også belastet af for mange næringsstoffer, især Flensborg Fjord og Slien.

Der er en række historiske kulturlandskaber, eksempelvis Naturpark Schlei. I Stadt Flensburg og Kreis Nordfriesland og Kreis Schleswig-Flensburg er der i alt 45 beskyttede landskabsområder. Nationalparken "Schleswig-Holsteinisches Wattenmeer" er en del af Vadehavet.

Schleswig-Holstein er ramt af klimaændringerne. Kystområderne er velegnede til vindmøller og solcelleanlæg. Også i baglandet, navnlig langs motorvej A7, udbygges solcelleparkerne i stor stil. Visse steder i baglandet kan være velegnede til dyrkning af energiplanter. Landskabspleje, beskyttelse af arter og biotoper, kulturlandskab, turisme og beboelses- og landbrugsstruktur spiller samtidig en rolle ved beslutninger om vedvarende energi.

Programmets virkning

Hvis udviklingen fortsætter uændret, må der i regionerne imødeses miljømæssige udfordringer fremover, navnlig som følge af klimaændringerne. Det må samlet set antages, at programmet på længere sigt vil have en gavnlig virkning på miljøet i programområdet. Programmets gennemførelse må derfor vurderes at være miljømæssigt bedre end en situation uden programmet.

Relevante eksisterende miljøproblemer, herunder i EU's fuglebeskyttelses- og habitatområder

Som følge af den generelle forordning og loven om miljøvurdering af planer og programmer har de regionale myndigheder besluttet at foretage en miljøvurdering af Interreg-programmet.

Miljørapporten skal efter miljøvurderingsloven behandle den sandsynlige væsentlige indvirkning på miljøet af programmets gennemførelse og skal behandle relevante miljøproblemer og miljøforhold. Det kan være miljøforhold som biodiversitet, befolkning, menneskets sundhed, fauna, flora, jordbund, vand, luft, klimatiske faktorer, materielle goder, landskab, kulturarv, herunder kirker og deres omgivelser, samt arkitektonisk og arkæologisk arv.

Programmets aktiviteter omhandler hovedsaglig organisations- og samarbejdsprojekter, og programmet støtter ikke direkte investeringer i infrastruktur eller produktionsvirksomheder. Eventuelle miljøpåvirkninger er derfor som udgangspunkt indirekte, mere langsigtede og er derfor vanskelige at specificere og kvantificere. Hvis der undtagelsesvis bliver tale om støtte til anlægsarbejder inden for rammerne af infrastrukturforanstaltninger, vil der blive udarbejdet lokale miljøkonsekvensvurderinger for det konkrete projekt, såfremt der er tale om projekter underlagt krav om miljøkonsekvensvurderinger.

Miljøvurderingen gennemføres samtidig på et tidspunkt i processen for Interreg 6A-programmet, hvor der stadigvæk er mulighed for at justere og tilpasse programmet. Den strategiske miljøvurdering er dermed et led i den politiske beslutningsproces og et værktøj til minimering af de potentielle negative følger for miljøet og et værktøj til fremme af aktiviteter, som kan virke positivt på miljøet.

Miljørapporten skal kun indeholde de oplysninger, som med rimelighed kan forlanges under hensyntagen til den aktuelle situation. Der tages bl.a. hensyn til, hvor detaljeret programmet er, og på hvilket trin i planhierarkiet det befinder sig.

Hertil kommer, at miljøvurderingsreglerne som udgangspunkt alene retter sig mod programmer, der fastlægger (bindende) rammer for anlægstilladelser til en række anlægstyper, eller som kan påvirke internationale naturbeskyttelsesområder væsentligt.

Med sin form og sit indhold vurderes det, at programmet ikke vil påvirke Natura 2000-områder væsentligt (EU-beskyttede naturområder). Hertil kommer i øvrigt, at programmet ikke i sig selv er en plan- eller tilladelsestype, der skal vurderes efter reglerne i habitatbekendtgørelsen (BEK nr. 408 af 1/5-07).

Programmets karakter og udformning gør således, at det på forhånd er vanskeligt at udpege de præcise aktører og aktiviteter, hvortil kommer, at programmets mål er forholdsvis overordnede.

Med udgangspunkt i programmets generelle karakter og forholdsvis overordnede mål er miljøvurderingen overordnet, principiel og kvalitativ.

Programmets miljøpåvirkning

Med programmets overordnede mål vedrørende bl.a. styrkelse af forskning og innovation, miljøbeskyttelse og ressourceeffektivitet, beskæftigelse og erhvervsuddannelse samt en effektiv offentlig forvaltning må det forventes, at programmet kan have både en række positive og negative virkninger på miljøet. Eksempelvis formodes forskning, innovation, miljøbeskyttelse og ressourceeffektivitet alt andet lige at have en gavnlig påvirkning på miljøet, da det kan føre til en mere bæredygtig samfundsmæssig produktion. Omvendt kan eksempelvis øget beskæftigelse (forøget produktion) og øget mobilitet (forøget transport) føre til øget energi- og ressourceforbrug, hvis der ikke samtidig sker en teknologisk udvikling, der mindsker miljøbelastningen.

Miljøbelastninger som følge af den øgede mobilitet skal dog nedbringes for at tage højde for målene i Kommissionens grønne aftale. Ifølge Kommissionen skal de trafikale udslip nedbringes med 90 % frem til 2050 for at sikre klimaneutralitet. I den forbindelse vil alle transportformer skulle bidrage til et reduceret udslip. Således vil en øget mobilitet også på længere sigt skulle nedbringe miljøbelastningerne.

Schleswig-Holstein har fastlagt en række milepæle til opfyldelse af dette mål og realiseret væsentlige skridt på elektromobilitetsområdet ved at udbygge ladestationerne.

Begrænsning og overvågning af miljøpåvirkninger

Programparterne vil i forbindelse med de konkrete projektansøgninger overordnet lægge vægt på bl.a. det konkrete projekts overordnede miljøprofil i form af bl.a. miljøbeskyttelse, ressourceeffektivitet og klima. Miljøprofilen er dermed et af flere forhold, der vil indgå ved projektudvælgelsen og projekttilpasningen.

Ligesom i indeværende periode vil der være overordnede principper, som projekterne skal forholde sig til, og som er en del af udvælgelseskriterierne. Et af disse principper er den bæredygtige udvikling, her nævnes især den økologiske bæredygtighed.

Da de endelige projektforslag endnu ikke er kendte, er det vanskeligt på nuværende tidspunkt at sige noget konkret om eventuelle projekttilpasninger. Regionerne vil dog løbende følge udviklingen og gå i dialog med ansøgerne, også ud fra et miljømæssigt perspektiv.

I årsrapporterne skal projekterne løbende afrapportere, hvilken indflydelse projektet har haft på miljøet i beretningsåret. På denne måde indgår forebyggelse og overvågning af projekternes påvirkning på miljøet.

Sammenfattende miljøvurdering af programmet

Det må samlet set antages, at programmet på længere sigt vil have en gavnlig virkning på miljøet. Programmets gennemførelse må derfor vurderes at være miljømæssigt bedre end en situation uden programmet.

Alternativer

En vurdering af egentlige alternative udformninger af programmet ville være mere oplagt og anvendelig ved eksempelvis planer for større produktionsanlæg. For et Interreg-program, som fokuserer på samarbejde og dermed mere bløde faktorer, er det ikke på samme måde muligt at stille konkrete alternativer op, bl.a. fordi man ikke på forhånd kan beskrive den konkrete udmøntning af programmet.

En situation, hvor programmet ikke gennemføres, kaldes i miljøvurderingssammenhæng 0-alternativet. 0-alternativer er reelt det eneste alternativ til programmet. Der er ikke offentligt fremlagt andre alternativer, men der er under udarbejdelsen af programudkastet også lagt vægt på, at programmet integrerer og fremmer miljøhensynet i bred forstand.

Inden for rammerne af Interreg 6A-programmet kommer projekter inden for forskning og innovation samt beskæftigelse og videreuddannelse af medarbejdere til også at spille en afgørende rolle. En forbedring af menneskers livssituation er således i fokus for støtten. Dette må anses som positivt i forbindelse med afvejningen af miljøfaktorerne i henhold til bestemmelserne om miljøkonsekvensvurderinger, idet et menneske og menneskets sundhed også udgør en miljøfaktor. I den foregående projektperiode er der rent faktisk blevet ydet støtte til samarbejdsprojekter, der havde til formål at forbedre menneskets sundhed. Også i støtteperioden 2021 til 2027 kommer dette til at være tilfældet, således at programmets gennemførelse også har positive indvirkninger på mennesket som miljøfaktor inden for rammerne af miljøkonsekvensvurderingen.

1 Formålet med den strategiske miljøvurdering

Siden 1990 har Europa-Kommission igennem de europæiske strukturfonde (Mål 3 "Europæisk territorielt samarbejde"/Interreg) støttet det grænseoverskridende samarbejde mellem Danmark og Tyskland.

Strukturfondsperioden 2021-2027 (Interreg 6A) omfatter fortsat et fælles dansk-tysk støtteprogram. Programmet udvikles i samarbejde mellem Region Syddanmark og Region Sjælland på dansk side og kommunerne Nordfriesland, Schleswig-Flensburg, Rendsburg-Eckernförde, Plön og Ostholstein samt byerne Flensburg, Kiel, Neumünster og Lübeck på tysk side.

Som følge af den generelle forordning og loven om strategisk miljøvurdering af planer og programmer foretages en strategisk miljøvurdering af Interreg-programmet.

Formålet med den strategiske miljøvurdering er at sikre et højt miljøbeskyttelsesniveau og at bidrage til integrationen af miljøhensyn under udarbejdelsen af planer og programmer med henblik på at fremme en bæredygtig udvikling.

Den strategiske miljøvurdering gennemføres på et tidspunkt i programmeringsfasen for det kommende Interreg 6A-program, hvor der stadigvæk er mulighed for at justere programmet.

Den strategiske miljøvurdering er dermed et led i den politiske beslutningsproces og et værktøj til minimering af de potentielle negative følger for miljøet og et værktøj til fremme af aktiviteter, som kan have en positiv indvirkning på miljøet.

Denne strategiske miljøvurdering baserer sig på det aktuelle programudkast for det dansk-tyske Interreg-samarbejde.

2 Overordnet om forslaget til Interreg 6A-programmet

2.1 Programmets mål

Det dansk-tyske Interreg-program har fortsat til formål at udvikle den dansk-tyske grænseregion til et betydningsfuldt ankerpunkt mellem Centraleuropa og Skandinavien. I støtteperioden 2014-2020 opstod der som følge af sammenlægningen af de to tidligere dansk-tyske Interreg-programmer for første gang nye samarbejdsmuligheder. I den nye periode vil dette indledende samarbejde og netværkene skulle udbygges og udvides.

Innovation, kompetence- og kapacitetsopbygning, fremme af bæredygtighed og virksomheders konkurrenceevne, fremme af energiskifte og den grønne aftale samt udvikling af et fælles arbejdsmarked, herunder attraktive uddannelses tilbud af høj kvalitet, skal i højere grad fremtidssikre regionen rent økonomisk og samlet set forbedre livskvaliteten og attraktiviteten for borgere og gæster.

I forhold til den strategiske miljøvurdering er det indledningsvist vigtigt at bemærke, at programmets aktiviteter hovedsaglig omhandler organisations- og samarbejdsprojekter. Interreg-programmet støtter således hverken direkte investeringer i infrastruktur eller produktionsvirksomheder. Programmets mål er etableringen af samarbejdsstrukturer og fremme af projekter, som muligvis kan have afledte investeringer til følge. Eventuelle miljøpåvirkninger er derfor i regel indirekte og slår i givet fald først igennem på mellemlang sigt. Miljøpåvirkningerne er derfor vanskelige at specificere og kvantificere.

2.2 Horisontale kriterier

De horisontale principper er ikke længere direkte forankret og beskrevet i samarbejdsprogrammet i støtteperioden 2021-2027. De er dog generelt stadig af relevans, og efterlevelsen heraf kommer fortsat til at spille ind i forbindelse med projektudvælgelsen.

Bæredygtig udvikling

Miljøbeskyttelse

Ressourceeffektivitet

Klima og tilpasning til klimaændringer

Forebyggelse og risikostyring

Ligestilling og forebyggelse af diskrimination af enhver art

Fremme af ligestilling mellem mænd og kvinder

2.3 Programmets politiske og specifikke mål

Programmet støtter projekter inden for rammerne af nedenstående fire politiske mål og op til fire underordnede specifikke mål:

Politisk mål	Specifikke mål
1. Et intelligent Europa ved at fremme innovativ og intelligent økonomisk omstilling	Udvikling af forsknings- og innovationskapaciteten og udbredelsen af avancerede teknologier

<p>2. Et grønnere, kulstoffattigt Europa ved at fremme en ren og fair energiomstilling, grønne og blå investeringer, den cirkulære økonomi, modvirkning af og tilpasning til klimaforandringer, risikoforebyggelse og -styring</p>	<p>1. Fremme af vedvarende energi i overensstemmelse med direktiv (EU) 2018/2011, herunder bæredygtighedskriterierne heri</p> <p>2. Fremme af tilpasning til klimaforandringer, forebyggelse af katastroferisici og modstandsdygtighed under hensyntagen til økosystembaserede tilgange</p> <p>3. Fremme af overgangen til en cirkulær og ressourceeffektiv økonomi</p>
<p>3. Et mere socialt Europa ved gennemførelse af den europæiske søjle for sociale rettigheder</p>	<p>1. Forbedring af lige adgang til inklusive kvalitetstjenester inden for uddannelse og livslang læring gennem udvikling af tilgængelig infrastruktur, herunder ved at fremme robusthed med henblik på fjern- og onlineuddannelse</p> <p>2. Styrkelse af kulturens og den bæredygtige turismes rolle i økonomisk udvikling, social inklusion og social innovation</p>
<p>4. Bedre forvaltning af samarbejde gennem:</p>	<p>1. Styrkelse af effektiv offentlig forvaltning gennem fremme af retsligt og administrativt samarbejde og samarbejde mellem borgere og institutioner, navnlig med henblik på at løse juridiske og andre hindringer i grænseregioner</p> <p>2. build up mutual trust, in particular by encouraging people-to-people actions</p>

2.4 Mulige støttemodtagere

Mulige støttemodtagere er bl.a. myndigheder, offentlige og offentlignende institutioner og organisationer, uddannelsesinstitutioner, aktører på forskningsområdet, højere læresteder, universiteter, foreninger o.l. samt virksomheder (navnlig SMV'er).

3 Miljøvurderingens forløb og miljørapportens indhold

3.1 Den strategiske miljøvurderings forløb

De respektive myndigheder i Danmark og Tyskland har vurderet, at Interreg 6A-programmet skal miljøvurderes efter EU-direktiv 2001/42/EF, der er indarbejdet i både dansk og tysk lovgivning, jf. den danske lov om strategisk miljøvurdering af planer og programmer (lovbekendtgørelse nr. 939 af 3/7-13) og den tyske UVPG (Gesetz über die Umweltverträglichkeitsprüfung in der Fassung der Bekanntmachung vom 24. Februar 2010, BGBl. I S. 2749), senest ændret ved loven af 3. december 2020, BGBl. I S. 2694).

På dansk side vurderes programmet at kunne få potentiel betydning for projekter inden for emner som produktion, energi, transport og turisme, jf. lovens § 3, stk. 1, nr. 1, samt bilag 3, nr. 7, og bilag 4, nr. 3, 10 og 12. På denne baggrund er der foretaget en indledende høring af berørte myndigheder med hensyn til, hvor omfattende og detaljerede oplysninger der skal indgå i miljørapporten, jf. miljøvurderingslovens § 7, stk. 4. De berørte myndigheder i Danmark omfatter Naturstyrelsen, Erhvervsstyrelsen, Kulturstyrelsen, kommuner og miljøcentre i Region Sjælland og Region Syddanmark og på tysk side Landesamt für Landwirtschaft, Umwelt und ländliche Räume (ministeriet for landbrug, miljø og landlige områder), Schleswig-Holsteins Umweltministerium (miljøministeriet), Schleswig-Holsteins Wirtschaftsministerium (erhvervsministeriet) samt Europa-og Kulturministerium (ministeriet for kultur og Europa), der således er blevet hørt og orienteret om den strategiske miljøvurderingspligt for programmet efter miljøvurderingslovens § 3, stk. 1.

Efter høringen af de berørte myndigheder er denne miljørapport udarbejdet efter miljøvurderingslovens § 7, stk. 1. Miljørapporten er i offentlig høring i otte uger sammen med udkastet til det operationelle program for Interreg 6A-programmet. De danske og tyske regionale myndigheder sender de modtagne bemærkninger fra høringerne til hinanden til orientering.

I forbindelse med den endelige vedtagelse af Interreg 6A-programmet udarbejdes der en sammenfattende miljørapport, jf. miljøvurderingslovens § 9, stk. 2. Herefter foretages offentlig bekendtgørelse af det endelige program med klagevejledning. Programmet og den sammenfattende rapport sendes derefter til berørte myndigheder.

Interreg 6A-programpartnerne vurderer i øvrigt, at fordi der er tale om et fælles program og samarbejdsprojekt mellem danske og tyske regionale myndigheder, hvor der i begge lande foretages høring, så sker der automatisk en tilstrækkelig mellemstatslig høring og koordinering.

3.2 Miljørapportens indhold

Miljørapporten skal efter miljøvurderingsloven behandle den sandsynlige **væsentlige** indvirkning på miljøet af programmets gennemførelse og skal i forbindelse hermed behandle de for sagen relevante miljøproblemer og miljøforhold. Det kan være miljøforhold som biodiversitet, befolkning, menneskets sundhed, fauna, flora, jordbund, vand, luft, klimatiske faktorer, materielle goder, landskab, kulturarv, herunder kirker og deres omgivelser, samt arkitektonisk og arkæologisk arv.

Rapporten omhandlende miljøkonsekvensvurderingen vil ikke kunne indeholde beskrivelser af specifikke projekter med angivelse af placeringen, arten, omfanget og udformningen, størrelsen eller andre væsentlige karakteristika ved et projekt, idet der endnu ikke foreligger så detaljerede oplysninger om de enkelte projekter på tidspunktet for programmeringen. Først når de enkelte projekter gennemføres, vil det blive muligt at foretage en sådan detaljeret undersøgelse af miljøkonsekvenserne.

Miljørapporten skal desuden behandle eventuelt relevante miljøbeskyttelses mål, der er fastlagt på internationalt plan, fællesskabsplan eller medlemsstatsplan. Miljørapporten skal herudover skitsere bl.a. selve Interreg 6A-programmet, dets eventuelle relation med andre planer og programmer og eventuelle alternativer, herunder 0-alternativet, hvis programmet ikke gennemføres. Endelig skal miljørapporten oplyse om mulige afværgeforanstaltninger (begrænsning af negativ virkning på miljøet) og den påtænkte efterfølgende overvågning af påvirkningen af miljøet.

Miljørapporten skal efter loven kun indeholde de oplysninger, som med rimelighed kan forlanges under hensyntagen til den aktuelle viden. Der tages bl.a. hensyn til, hvor detaljeret programmet er, og på hvilket trin i planhierarkiet det befinder sig.

Med sin form og sit indhold vurderes det, at programmet ikke vil påvirke Natura 2000-områder væsentligt (EU-beskyttede naturområder). Hertil kommer i øvrigt, at programmet ikke i sig selv er en plan- eller tilladelsestype, der skal vurderes efter reglerne i habitatbekendtgørelsen (i D: FFH-Verträglichkeitsprüfung).

De berørte myndigheder er som tidligere nævnt blevet hørt om, hvilke oplysninger der skal indgå i miljørapporten. Der er ikke modtaget/Der er modtaget følgende bemærkninger fra danske og tyske myndigheder:

En vurdering af alternative udformninger ville være mere oplagt og anvendelig ved eksempelvis infrastrukturplaner for større produktionsanlæg. For et Interreg-program, som fokuserer på samarbejde og dermed mere bløde faktorer, er det ikke på samme måde muligt at stille konkrete alternativer op, bl.a. fordi man ikke på forhånd kan beskrive den konkrete udmøntning af programmet. Man kan dog sige, at regionens miljøtilstand uden programmets gennemførelse ville være et såkaldt 0-alternativ. Det fremgår nærmere af afsnit 7 om påvirkning af miljøet, hvilke miljøforhold det er vurderet relevant at behandle i miljørapporten.

3.3 Miljørapportens detaljeringsgrad

Som det fremgår ovenfor skal miljørapporten kun indeholde de oplysninger, som med rimelighed kan forlanges under hensyntagen til status for programmet.

Programmet fastlægger ikke egentlige rammer for fremtidige anlægstilladelser til projekter omfattet af miljøvurderingsloven. Programmet kan dog ved at støtte profilering og kampagner eller udvikling af metoder, modeller, værktøjer, netværk, strategier, kompetencer, rådgivning, produkter mm. indirekte fremme industrianlæg og påvirke deres udformning.

Programmet kan omvendt ikke støtte direkte investeringer i eksempelvis infrastruktur, produktionsmidler, fabriksanlæg, teknologi mv. Det må derfor på forhånd antages, at de miljømæssige effekter sandsynligvis vil blive indirekte og først slå igennem på længere sigt.

Programmets karakter og udformning gør, at det på forhånd er vanskeligt at udpege de præcise aktører og aktiviteter, hvortil kommer, at programmets mål er forholdsvis overordnede.

Med udgangspunkt i programmets generelle karakter vil den strategiske miljøvurdering derfor være overordnet, principiel og kvalitativ.

4 Overordnet om den nuværende miljøstatus og relevante miljøproblemer i programområdet

4.1 Region Sjælland

Den miljømæssige vurdering af programmet beror på et generelt kendskab til miljøet i programområdet, herunder Region Sjælland, med tilhørende havområde i bl.a. Østersøen. Uden for byområderne domineres arealudnyttelsen af landbruget. Dog er der som følge af den strukturelle udvikling inden for landbruget en nedgang i antallet af landbrugsbedrifter. Landbruget går således i retning mod større, men færre industribrug i regionens eksisterende landbrugsegne. På land er biodiversiteten især under pres som følge af den intensive dyrkning af landskaberne gennem fortløbende sammenlægning af landbrug og brugen af pesticider. Der er dog en række reguleringer, som begrænser miljøpåvirkningen. Mange steder er den oprindelige drift af naturområder ved græsning og høslet blevet reduceret, hvilket påvirker den artsrige natur, der er afhængig af lysåbne forhold, negativt.

Infrastrukturprojekters opdeling af landskabet begrænser spredningsmulighederne for de vilde dyr og planter, der har begrænset spredningskapacitet. Klimaændringer – især som følge af højere temperaturer – forventes at medføre et betydeligt tab af biodiversitet, som følge af at flere vilde dyre- og plantearter ikke kan flytte sig til nye områder med samme klimaforhold, som de er tilpasset til. Øget produktion af biomasse til den vedvarende energiforsyning kan potentielt føre til mindre frugtbarhed af landbrugsjord som følge af et afledt mindre kulstofindhold og dermed humusindhold i jorden. Tilplantning med energipil eller andre biomasseafgrøder kan reducere biodiversiteten i landskabet, især hvis det sker i ådale eller lignende, der er vigtige som spredningskorridorer i landskabet.

En attraktiv natur og adgang hertil har tillige betydning for folkesundhed, turisme og livskvalitet. Der er i hele området udstrakte muligheder for at færdes i naturen på vandre- og cykelruter samt særligt planlagte landskaber i form af regionale naturparker, nationalparker o. lign. På havet og i søer er der gode muligheder for lystsejlad. Landskabets visuelle kvalitet er i den forbindelse af stor betydning og kan komme under pres som følge af nye store anlæg i landskabet, f.eks. ved opstilling af større vindmøller.

Grundvand som en ren ressource er mange steder under pres som følge af nedsivning af pesticidrester fra haver, byer og agerland samt en række især ældre forureninger af jorden, f.eks. ved ældre ukontrollerede lossepladser eller industri.

Generelt er miljøtilstanden under pres i havmiljøet som følge af et forhøjet niveau af næringsstoffer afledt især af aktivitet i landbrug og fra beboelser i vid forstand. Det kan også være udledning af menneskeskabte stoffer fra industriel produktion, f.eks. brug af sprøjtegifte, medicin til dyr og mennesker, virksomheder osv.

Næringsstoffer giver forøget produktion af plankton i havet, der kan skygge bundvegetation i form af ålegræs og tangplanter ud, hvorved opvækstområder for fisk forsvinder eller reduceres, ligesom biodiversiteten generelt falder. Dette forstærkes af stigende temperaturer som følge af den generelle opvarmning af jorden ved den forøgede menneskelige udledning af drivhusgasser.

Klimaændringer består ud over direkte højere temperaturer også i forventet øget vintervedbør, der kan fremme udvaskning af næringsstoffer fra dyrkede områder. Ligesom kraftige regnhændelser kan betinge erosion og øget udledning af fosfor til vandmiljøet. Den øgede vandstand i havet vil kunne øge erosionen af kysterne og give oversvømmelse af strandenge og saltmarsk med høj biologisk værdi, medmindre de kan følge med op, mens havniveauet stiger. Østersøen er særlig følsom som verdens største brakvandshav, der i meget høj grad påvirkes af vandkvaliteten i udstrømmende vandløb og floder. Indstrømmende frisk havvand fra Nordsøen er primært afhængig af stormhændelser, hvilket komplicerer hele den økologiske balance i Østersøen. Risikoen for vandstigninger kan betyde negative indvirkninger for bosætning. Også turismen og nogle typer af landbrugsproduktion vil formentlig blive ramt. Stigende temperaturer, risici for tørke og mere regn kan dog også betyde nye livsbetingelser, andre afgrøder og dyrehold. Disse potentielle effekter er endnu ikke kortlagt.

Beskyttelse af det globale miljø mod klimaændringer forudsætter en generel omstilling til vedvarende energi, større energieffektivitet og omfattende energibesparelser. Herudover er der behov for fortsat at fremme en bæredygtig udvikling inden for cirkulær økonomi, således at vi vedvarende kan nedbringe forbruget af primære ressourcer ved at genanvende materialestrømme i økonomien. Dette medfører på samme tid en reduktion af miljøpåvirkningen ved udvindingen af primære ressourcer og nye vækstmuligheder inden for den cirkulære økonomi.

Parallelt hermed vil der skulle ske en integration af tilpasningen til de uundgåelige konsekvenser af klimaændringerne i den fysiske planlægning. Udfordringerne forbundet med klimatilpasningen er omfattende og komplekse, og de kræver betydelige investeringer fra samfundets side. Derfor er det vigtigt at finde frem til helhedsløsninger, som ikke alene beskytter os mod klimaændringerne, men også skaber nye muligheder for CO₂-reduktion, en øget biodiversitet og multifunktionalitet. Klimatilpasning behøver jo ikke nødvendigvis indebære diger. Tilpasningen vil i stedet kunne realiseres i form af smukke naturområder som ved Køge Bugt, eksempelvis med fællesgræsning og genoprettede strandenge. Gør vi det rigtigt, kan vi udforme klimatilpasningen på en måde, så miljøet bliver tilgodeset, områder bliver beskyttet, og områderne bliver rekreativt interessante. Tilmed er det typisk ikke meget dyrere at integrere klimatilpasningen i de anlægsprojekter, der jo alligevel vil blive gennemført. For en mindre merpris opnår vi en øget livskvalitet og smukke by- og naturområder.

4.2 Region Syddanmark

Regionen er kendetegnet ved stor befolkningsmæssig diversitet. Demografisk lokaliseres de tyndtbefolkede områder i Vest- og Sønderjylland samt dele af Sydfyn, mens regionens større bysamfund, omkring Trekantsområdet, Odense og Esbjerg, huser de største koncentrationer. Der bor i dag 13.000 færre indbyggere i de mindre landsbyer og landdistrikter sammenlignet med år 2010, samtidig med at antallet af børn går tilbage, mens andelen af ældre borgere stiger.

Den demografiske diversitet afspejles også i arealanvendelsen. De større bysamfund ligger langs motorvejsnettet og er som følge af infrastrukturen kendetegnet ved større erhvervsområder. Generelt er der for alle byer god adgang til fritidslandskaber og værdifulde naturområder, som i sig selv rummer gode muligheder for friluftsliv, livskvalitet og sundhed.

Uden for de bymæssige områder er arealanvendelsen domineret af landbrug. Sektoren er kendetegnet ved, at antallet af bedrifter falder i takt med landbrugets strukturelle udvikling. Således vil erhvervet i regionen gå mod større, men færre industribrug i de eksisterende landbrugsegne af regionen.

Landbrugssektorens miljøeffekter giver, som følge af erhvervets størrelse i regionen, en række udfordringer på næringsstofudledning til havmiljø og natur, udslip af drivhusgasser, pesticidanvendelse, vand- og energiforbrug, tilpasning til forandrede klimabetingelser, bl.a. med øget vandstand, samt landskabs- og naturbevarelse.

Region Syddanmark er kendetegnet ved en stor og varieret forekomst af levesteder med god sammenhæng. Ifølge den seneste „State of Nature“-rapport fra Det Europæiske Miljøagentur (2020) står Danmark som følge af sin europæiske bundplacering hvad biodiversitetsniveauet angår generelt over for udfordringer. Region Syddanmark har derfor brug for yderligere foranstaltninger ud over de nævnte. Også kulturarven og landskaberne karakteriserer Region Syddanmark som unik, herunder især Vadehavet, Lillebælt og Det Sydfynske Øhav.

Den fælles kulturarv i regionens sydlige egne giver gode muligheder for at profilere regionen i international sammenhæng. Den regionale identitet og de attraktive boligmiljøer modvirker afvandring, og mange bygninger, der i dag står tomme, rummer spændende muligheder for genanvendelse til nye formål (bosætning, ferieboliger, erhverv osv.).

Mange af regionens naturområder er internationalt beskyttet, ligesom andelen af fredede områder og beskyttet natur jf. naturbeskyttelsesloven er høj. Der er et stort potentiale for at anvende de forskellige kompetencer og muligheder til at skabe værdifuld og sammenhængende natur. I de resterende opdyrkede arealer har lovgivningen i dag beskyttet de mange små moseområder, som har undgået dræning og opdyrkning, og disse småmoser ligger i dag som fragmenter, der vidner om moseområdet udstrakte eksistens. Tilsammen udgør de mange små naturbeskyttede moser og de resterende store NATURA 2000-områder et stort potentiale for at skabe sammenhængene og værdifuld natur.

Region Syddanmarks ferske vande byder ikke på mange søer, men er i stedet kendetegnet ved lange store åer mod vest og mere turbulente iltrige vandløb mod øst. Størstedelen af disse vandløb er beskyttet jf. naturbeskyttelsesloven, og mange af vandløbene er som følge af vandløbsforbedrende initiativer i god kvalitet. Omvendt udleder regionens store landbrugssektor store mængder næringsstof, som via vandløbene medfører negative effekter på vandkvalitet og natur i regionens mange kystområder. En kontrol med naturtilstanden viser, at kvælstoftilførslen fra land til hav overordnet set har været uforandret de seneste ti år, mens fosforindholdet i det ferske og kystnære overfladevand er faldet med omkring 40-75 % siden 1990¹. Særligt de allestedsnærværende kystområder, Vadehavet, Lillebælt, det Sydfynske Øhav, de mange fjorde og indre farvande er vigtige habitatområder for fugle og andet dyreliv. Mange af disse områder er udlagt til internationale beskyttelsesområder. En styrke for regionen er en mangeårig erfaring i grænseoverskridende (regerings)samarbejder om beskyttelse af disse internationale naturbeskyttelsesområder, hvor særligt samarbejdet omkring Vadehavet bør fremhæves. Denne erfaring giver grobund for fremtidige samarbejder omkring beskyttelse og udvikling af kystnære områder.

¹ Novana, Vandmiljø og natur 2018.

Ud over påvirkningen fra landbruget står regionens kystområder over for en risiko for vandstandsstigninger som følge af klimaforandringer, om end effekterne på naturen ikke er fuldt ud kendt. Særligt ses en udfordring i de inddigede arealer omkring Vadehavet, Lillebælt osv., men også geologiske "drukede" landskaber som det Sydfynske Øhav eller omkring de nedre dele af vandløb som Varde å. Også klimaforandringernes indflydelse på vejret giver en række udfordringer omkring stormfaste typer af beplantninger, artsvalg, bebyggelsesstruktur, mv. Regionens lange kystlinje er ligeledes sårbar over for olieforurening fra tankskibe.

Risikoen for vandstigninger kan betyde negative indvirkninger for bosætning. Også turismen og nogle typer af landbrugsproduktion vil formentlig blive ramt. Stigende temperaturer, risici for tørke og mere regn kan dog også betyde nye livsbetingelser, andre afgrøder og dyrehold. Sådanne eventuelle virkninger er endnu ikke kortlagt.

Region Syddanmark har en umiddelbar stor og tilgængelig drikkevandsressource, der dog ikke er geografisk jævnt fordelt. Områdets store nedbør vil i sammenhæng med afvikling af forurening udvikle og forbedre denne ressource. Landbrugets produktionsmetoder påvirker dog ressourcen ved markvanding og nedsivning af forurenende stoffer til grundvandet.

4.3 Schleswig-Holstein

Hele Schleswig-Holsteins del af Interreg 6A-programområdet er præget af landbrug, beboelse og trafik. Større arealer, som ikke er påvirket og anvendes af mennesker, findes kun i Vadehavet. Den potentielle naturlige vegetation med store skovområder findes derfor så godt som ikke længere. De meget forskellige og mangfoldige naturområder har dog bevirket en diversitet med hensyn til det i dag forekommende planteliv og samfund. Der forekommer et relativt lavt antal dyrearter, da Schleswig-Holstein er den nordlige grænse for udbredelse af mange arter.

Schleswig-Holstein har på grund af sin geografiske placering en vigtig betydning for det østatlantiske fugletræk mellem Nordafrika og Nordeurasien. Især Vadehavet spiller her en betydelig rolle som føde-, raste- og yngleplads. Femern er et vigtigt orienteringspunkt for trækfugle, som kommer fra Sverige, mens Vesterhavskysten er retningsgivende for fugletrækket fra Norge. Områderne har en lignende betydning for flagermus.

Ved Vesterhavskysten, især langs øernes kystområder og ud for Eiderstedt, forekommer der stadig en del uforstyrrede saltpåvirkede plantesamfund. I modsætning til saltenge ud for den inddigede fastlandsmarsk udviser disse plantesamfund mange former og overgange. De er hjemsted for mange truede arter, som kun forekommer i dette område i Tyskland. Saltenge med overgange til strandvolde, brakvands-rørskove og brakvands-højstaudesamfund er sjældne ved Østersøkysten og er blevet reduceret gennem menneskets indgriben.

Den potentielle oprindelige vegetation med lysåbne blandede løvskove findes i dag næsten ikke mere. Tilsvarende hører mange af de plantearter (træer, buske, epifyter, lav, moser og svampe), der forekommer i de lysåbne blandede løvskove, til de truede eller uddøde arter. På de magre, sandede jorde på smeltevandssletten er det ege-/birkeskove, som i dag næsten kun eksisterer som krat. Af denne skovtype findes en lille rest som sidste fase for plantesuccessionen på strandvolde ved Østersøen i Geltinger Birk. I det bakkede område forekommer der markskove eller, indlejret i større bøgeskove, ege- og askeskove. Nogle anvendes efter gammel tradition som stævningssskov. Især ved åerne i Angeln, men også ved andre åer og bække samt i søernes udtørrede områder, findes der ellekrat. Også her findes der et stort antal sjældne og truede planter. Ege- og birkeskove blev gennem ekstensiv græsning til heder og magre enge, som i mellemtiden er blevet sjældne i dag. De ligger ofte ved siden af krat, grusgrave, hedegrave og på og ved indlandsklitter.

I Schleswig-Holstein er der i dag ikke længere intakte højmoser. Der er ganske vist stadig nogle højmoser med en intakt kerne med den typiske vegetation. Der forekommer nærmest heller ikke længere naturnære lavmoser bortset fra rester i kildeområderne ved gestskrænterne i Kreis Nordfriesland.

Det flade østholstenske søområde med sit varierede bakkede landskab, der blev dannet under den seneste istid, og områdets karakteristiske blå søer og grønne bøgeskove ligger i den sydøstlige del af Interreg 6A-området. Søerne og vandhullerne fungerer hele året rundt som yngle-, fældnings-, raste- og overvintringsområder for et utal af vandfuglearter af væsentlig betydning. Havørnens yngelbestand har været støt stigende i området de seneste årtier. Dette skyldes en række særlige beskyttelsesinitiativer. Dele af de store søer, mindre søer og en række fiskedamme er som følge af deres særlige økologiske betydning blevet udpeget som naturreservater. Området er delvist opført som EU-fuglereservat.

En naturtype, som er vigtig for naturbeskyttelse og bevarelse af arterne, er fugtige grønne områder, som i Schleswig-Holstein især forekommer ved udtørrede marsksøer i Eider-Treene-lavningen og i de ekstensivt dyrkede åmarsker ved Eider, ved Thielen og i Westerkoog. Også dette habitat er i sin naturlige udformning blevet sjældent i Schleswig-Holstein. Ydermere er læhegnene typiske for landskabet i Schleswig-Holstein. Geologisk er Schleswig-Holstein præget af aflejringer fra Weichsel-istiden i det schleswig-holsteinske højland, aflejringerne fra Saale-istiden i gestområderne og aflejringerne fra efteristiden i marsken og på de nordfrisiske øer.

De største vandløb i Schleswig-Holstein er Eider, Neue Sorge, Alte Sorge og Treene samt deres tilløb. Nordsøen og Østersøen danner som kystvande afgrænsningen af Schleswig-Holsteins område. I Nordsøens kystområde dominerer vadehav og klitlandskaber. Belastningen af Nordsøen med skadelige stoffer er mindsket siden 1990'erne, dog er udledningerne fra kvælstofforbindelser fra luften og landbruget samt fra ulovlige udledninger af olie, emissioner fra floder og atmosfæren samt offshore-produktionen stadig høje. Nordsøens randområder er kraftigt ramt af eutrofiering. Ved Østersøens udligningskyst er der skiftevis klinte og lave strandvolde. Gennem store emissioner af næringsstoffer er Østersøen belastet af for mange næringsstoffer. Dette gælder især for fjordene Flensborg Fjord og Slien, der skærer sig langt ind i landet.

Det fugtige tempererede kystklima i Schleswig-Holstein præges af beliggenheden mellem Nord- og Østersøen. De mellematlantiske luftmasser fra vestvindzonen er afgørende for vejret.

I gennemsnit ligger temperaturerne på gestøerne på 0,6°C i januar og på 16,2°C i juli, på gesten og i den vestlige del af Angeln på 0,2°C i januar og 16,6°C i juli og ved Østersøkysten på 0,4°C i januar og 16,4°C i juli. Nedbøren ligger mellem 700 millimeter på de nordfrisiske øer og 850 millimeter på den høje gest og i den forreste gest.

Uden for de større byer er luftkvaliteten god. Der forekommer kun sjældent overskridelser af grænseværdierne for eksempelvis ozon.

Schleswig-Holstein er præget af to forskellige klimaområder. Kystklimaet dominerer Interreg 6A-programområdet.

Schleswig-Holstein er – ligesom andre regioner – ramt af klimaændringerne. Selvom der ikke eksisterer særlige data eller prognoser/scenarier for Schleswig-Holstein, kan der forventes konsekvenser som følge af klimaændringerne for Schleswig-Holstein, det sydlige Vesterhav og den vestlige Østersø. Udgangspunkt for scenarierne er den femte rapport om klimaændringer fra De Forenede Nationers ekspertpanel (Intergovernmental Panel on Climate Change, IPCC).

Schleswig-Holstein har en stor landbrugssektor, hvorfor sektorens miljømæssige effekter skaber en række udfordringer hvad angår klimabeskyttelse, beskyttelse af vand, pesticidanvendelse, vand- og energiforbrug samt landskabs- og naturbevarelse.

I Schleswig-Holstein findes en række historiske kulturlandskaber. Disse oplevelsesområder i naturen tjener først og fremmest til formidlingen af en bedre forståelse for naturen og øget viden om miljøet. En stor del af den Naturpark Schlei med knap 50.000 ha, der blev etableret i slutningen af 2008, ligger i Kreis Schleswig-Flensburg. I Stadt Flensburg og Kreis Nordfriesland og Kreis Schleswig-Flensburg er der i alt 45

beskyttede landskabsområder på i alt 29.607 ha. Disse tjener først og fremmest til at bevare landskabsbilledet og til at sikre de rekreative muligheder.

Programområdet omfatter en række yderligere naturparker:

Naturpark Westensee i Kreis Rendsburg-Eckernförde er omkring 25.000 ha stor.

Mellem de tre byer Rendsburg, Eckernförde og Schleswig finder man Naturpark Hüttener Berge på 21.967 ha.

I det sydlige Kreis Rendsburg-Eckernförde ligger Naturpark Aukrug med et areal på omkring 38.400 ha.

Med et areal på ca. 75.000 ha finder man i Schleswig-Holsteins østlige bakkelandskab Naturpark Holsteinische Schweiz.

Alle naturparker skal sikre bevarelsen af det unikke landskab overvejende med indvirkninger fra istiden og videnopbygning i områderne.

Til Schleswig-Holstein hører desuden nationalparken "Schleswig-Holsteinisches Wattenmeer". Nationalparken er en del af Vadehavet, som strækker sig fra den sydlige del af Nordsøen ved Ho Bugt i Danmark til den hollandske ø Texel. Området fra den danske grænse til Elbens udmunding blev allerede i 1985 erklæret som nationalpark ved lov. Nationalparken "Schleswig-Holsteinisches Wattenmeer" sigter på at sikre et så uforstyrret forløb af de naturlige processer som muligt og at afbalancere brugsinteresser med beskyttelsesformålet på en retfærdig måde. I 1999 blev nationalparklovgivningen revideret, og nationalparken blev udvidet fra dengang 285.000 ha til 441.000 ha.

Ikke alle regioner egner sig på samme måde til produktion af alle former for vedvarende energi. Mens kystområderne på grund af deres vindforhold og solens stråleintensitet er velegnede til vindmøller og solcelleanlæg, kan steder på gæsten i baglandet være velegnede til dyrkning af energiplanter. Aspekter som landskabspleje, beskyttelse af arterne og biotoper, kulturlandskabet, turismen og beboelses- og landbrugsstruktur spiller også en rolle i forbindelse med fastsættelsen af regionale prioriteter for udnyttelse af vedvarende energi.

Produktion af vedvarende energi giver kun mening, når der ikke tilføres mere energi til den samlede proces, end der i sidste ende kommer ud af produktionen (eksempelvis skal der tages hensyn til forbruget ved brintproduktionen eller dyrkning og transport af energiplanter eller forædlingen af biogas til biomethangas i naturgaskvalitet). Ligeledes skal der tages højde for, at der ikke opstår miljøskader andre steder, som mindsker den forventede nytteeffekt gennem klimaneutral energiproduktion.

Den 31. december 2020 trådte regionalplanen "Windenergie an Land" (vindenergi på land) i kraft med henblik på at kunne styre udbygningen af vindkraft på land. Regionalplanerne fastsætter fokusområderne for det pågældende planlægningsområde med udelukkelsesvirkning for udnyttelsen af vindkraft og gennemfører de mål og retningslinjer for udnyttelse af vindkraft, det er fastlagt i delstatens udviklingsplan.

5 Programrelevante EU-, nationale og regionale miljøpolitikker

5.1 EU's miljøpolitik

Temaerne i det dansk-tyske Interreg 6A-program tager udgangspunkt i EU's 2020-strategi for intelligent, bæredygtig og inklusiv vækst. Interreg 6A-programmets temaer skal tage udgangspunkt i retningslinjerne i Europa-Kommissionens europæiske grønne aftale. I henhold til disse retningslinjer har Europa brug for en ny vækststrategi, hvis Europa skal lykkes med en omstilling til en moderne, ressourceeffektiv og konkurrencedygtig økonomi uden netto-drivhusgasudslip frem mod 2050, en adskillelse af den økonomiske vækst fra ressourceudnyttelsen og uden at lade hverken borger eller region i stikken. Interreg 6A-programmet skal navnlig – i lyset af regionens placering – fremme det grænseoverskridende samarbejde.

Danmark har i forhold til EU en energipolitisk forpligtelse til, at vedvarende energi skal udgøre 30 % af det samlede energiforbrug i 2020, og at vedvarende energi skal udgøre 10 % inden for transport/logistik i 2020.

Derudover har EU opstillet et klimamål, hvorefter der skal ske en 80-95 % reduktion af EU's samlede udledninger af CO₂ i 2050 i forhold til 1990 som led i en samlet indsats i industrialiserede lande. Dette mål er dog ikke vedtaget som bindende, og der er ikke besluttet en fordeling mellem medlemsstaterne.

5.2 Nationale politikker – Danmark

Ansvar for den danske miljøpolitik ligger i forskellige ministerier og styrelser, men en del er decentraliseret til det regionale og kommunale niveau. Den danske klima- og miljøpolitik er præget af EU og direktiver herfra. De politiske områder omfatter bl.a. naturbeskyttelse, luftforening og emissioner, kontrol af industriforurening, energi, affaldshåndtering, fysisk planlægning, regulering af landbrug osv.

I Danmark er der især fokus på klimabeskyttelse og energipolitiske spørgsmål.

Folketinget vedtog i juni 2020 klimaloven med et stort flertal. Danmark skal i henhold til den nye lov være klimaneutral inden 2050 og reducere sit udslip med 70 % sammenlignet med 1990 inden 2030. Regeringen skal hvert år præsentere et klimaprogram for at fremlægge status for målopfyldelsen for Folketinget.

Regeringen og et enstemmigt Folketing vedtog den 29. juni 2018 en energiaftale for perioden 2020-2024. I denne er der lagt vægt på konkrete initiativer, der beløber sig til omkring 3 mia. DKK, og mål for det grønne energiskifte, herunder målet om en andel af vedvarende energi på 55 % af det samlede energiforbrug inden 2030.

Der er ydermere fastsat ambitiøse mål på affaldsområdet og med hensyn til den cirkulære økonomi. I juni 2020 nåede regeringen og et bredt flertal i Folketinget til enighed om en "Klimaplan for en grøn affaldssektor og cirkulær økonomi". I henhold til denne skal affaldssektoren bl.a. være neutral med en meget større genanvendelsesrate og en meget lavere forbrændingsandel samt frasortering af 80 % af plastic fra forbrændingen inden 2030.

Regeringen og et flertal i Folketinget vedtog i december 2020 en natur- og biodiversitetspakke. Der er i denne forbindelse blevet afsat 888 mio. DKK til forbedring af natur og biodiversitet i Danmark i perioden 2021-2024.

Hvad angår klimatilpasning er der indledt drøftelser med alle relevante interessenter på området for at kunne præsentere et udkast til bæredygtige retsfor skrifter for klimatilpasningen. Drøftelserne kommer sandsynligvis til at foregå i hele 2021, og der vil kunne igangsættes høringer om de nye forskrifter i 2021. Den eksisterende vandsektorlov, som delvis regulerer finansieringen af klimatilpasningen i Danmark, vil blive genstand for en evaluering i første halvår af 2021. Det står endnu uklart, om denne vil give anledning til ændringer.

5.3 Nationale politikker – Tyskland

Tyskland har som en af de første aftaleparter i klimaaf talen fra Paris fremlagt en langsigtet strategi. I planen er der fastlagt emissionskorridorer for energiindustri, bygninger, trafik, industri og landbrug for året 2030. Ved den niende Petersberger klimadialog i maj 2017 rådførte Tyskland sig med 35 stater vedrørende udarbejdelsen af nationale langsigtede strategier og omstillingen af økonomien til en drivhusgasneutral økonomisk form. Resultaterne blev senere diskuteret på den 23. globale klimakonference i Bonn. Formålet med konferencen var realiseringen af Parisaftalen fra 2015 og igangsættelsen af konkrete tiltag på klimaområdet. Tyskland vedtog den 12. december 2019 en national klimalov med nationale klimamål. Drivhusgasudslippet skal i henhold til loven gradvist reduceres i forhold til 1990. Frem til mållåret 2030 gælder der en reduktionskvote på mindst 55 %.

Forbundsregeringen vedtog allerede i 2007 en national strategi for biodiversitet. Dermed foreligger der i Tyskland en omfattende strategi til implementering af FN's konvention om biodiversitet, som indeholder ca. 330 mål og ca. 430 tiltag for alle emner med relevans for biodiversiteten. Den tyske strategi for biodiversitet er den mest ambitiøse på verdensplan. Den nationale strategi for biodiversitet omhandler beskyttelse, bæredygtig udvikling og sociale aspekter ved bevarelsen af biodiversiteten. Strategien tager således udgangspunkt i det førende princip om bæredygtighed og de tre søjler i FN-konventionen om biodiversitet. Forbundsregeringen står ikke alene med gennemførelsen af målene i den nationale strategi for biodiversitet, idet også nationale aktører såsom delstaterne og kommunerne og alle samfundsaktører skal inddrages i arbejdet. For også fremover at sikre artsmangfoldigheden har Tyskland indført nationale foranstaltninger til beskyttelse af importerede og utilsigtet indførte dyr og planter i områder uden for deres eget naturlige udbredelsesområde til gennemførelse af de relevante EU-forordninger. På globalt plan udgør de såkaldte invasive arter nemlig den største trussel mod biodiversiteten. Truslen mod biodiversiteten vil på nationalt niveau skulle afbødes med udgangspunkt i loven om beskyttelse mod invasive arter.

5.4 Regionale politikker i Region Sjælland

Region Sjælland ønsker at være en ansvarlig og aktiv medspiller i forhold til den grønne omstilling. Region Sjælland har i sin regionale udviklingsstrategi 2020-2024 vedtaget en nedbringelse af CO₂-udledningen i det geografiske område med 70 % i forhold til året 1990 frem til 2030. Dette svarer til det nationale danske mål.

Region Sjælland indgik i 2020 en samarbejdsaftale om klimabeskyttelse med transportministeriet til sikring af en CO₂-neutral, regional offentlig passagernærtrafik inden 2030 gennem indførelsen af grønne drivmidler i forbindelse med udbud om regionale strækninger frem til 2030.

Region Sjælland skal i 2021 udarbejde en intern handlingsplan for klimabeskyttelse med en opgørelse over regionens CO₂-udledning og tiltag til nedbringelse af udledningen i regionens virksomheder. Samtidig udarbejder Region Sjælland i 2021 en klimabalace for regionen som geografisk område. Klimabalancen har bl.a. til formål at måle effekterne af de foranstaltninger, Region Sjælland har truffet på sit geografiske område, herunder DK2020, det fælles regionale energiskifte og den regionale udviklingsstrategi for 2020-2024. Der vil skulle udarbejdes en ny balance hvert fjerde år for løbende at overvåge drivhusgasserne i det geografiske område og således kunne dokumentere, at vi er på vej i den rette retning.

5.5 Regionale politikker i Region Syddanmark

I "Syddanmarks Fremtid" præsenteres visionen for den regionale udvikling i Region Syddanmark. Regionens vision er at bidrage til FN's bæredygtighedsmål og skabe en sammenhængende, attraktiv og bæredygtig region med kompetente borgere, velvære og engagement. FN's bæredygtighedsmål fastsætter en fælles global dagsorden for bæredygtig udvikling og hurtig handling med henblik på at modvirke klimaændringerne og følgerne heraf. Region Syddanmark ønsker at yde et ambitiøst bidrag til denne dagsorden og har derfor vedtaget mål inden for seks strategiske områder:

- grøn omstilling, klima og ressourcer,
- rent vand og ren jord,
- kompetencer til fremtiden,
- sunde levevilkår,
- en attraktiv og oplevelsesrig region,
- mobilitet for alle.

Derudover skal der arbejdes med fire tværgående temaer, som vedrører alle seks strategiske områder, nemlig dansk-tysk og internationalt samarbejde, viden og analyser, udvikling i hele regionen og digitalisering.

Målet er at fremtidssikre Syddanmark. Dette mål kræver samarbejder og partnerskaber på tværs af regioner, kommuner, videns- og uddannelsesinstitutioner, virksomheder, myndigheder samt den dansk-tyske grænse.

Delstrategien "Grøn omstilling i Region Syddanmark" omhandler udfordringer, mål og handlingsområder for den grønne omstilling inden for nedenstående tre områder:

- nedbringelse af CO₂-udledningen og andre klimagasser i Region Syddanmark,
- omstilling til mere cirkulær økonomi med mere effektiv brug af ressourcer, herunder råstoffer,
- reduktion af negative konsekvenser ved forhøjede vandstande og ekstremvejr.

5.6 Schleswig-Holstein

Siden iværksættelsen af Interreg 5A-programmerne for syv år siden har rammebetingelserne for delstatens udvikling ændret sig på internationalt og nationalt niveau, men også i Schleswig-Holstein. Delstaten står over for en lang række nye udfordringer, som politikere, erhvervslivet, samfundet og landsplanlægningen skal finde løsninger på og strategier for:

- De samfundsmæssige udviklinger er i høj grad blevet påvirket af fremkomsten af coronavirusen SARS-CoV2. Også Schleswig-Holstein er med sine over 20.000 infektioner (pr. januar 2021) i stor stil ramt af pandemien. Bekæmpelsen af pandemien og dens følger kommer til at præge samfundsdebatten de kommende år.
- Erhvervslivet og arbejdsmarkedet står i dag i globaliseringens tegn. Erhvervslivet i Schleswig-Holstein, som overvejende er præget af mellemstore virksomheder, er udsat for skærpet konkurrence. Samtidig fortsætter de økonomiske strukturændringer hen imod et service- og vidensamfund.
- Den demografiske udvikling kommer til at ændre samfundet i Schleswig-Holstein gennemgribende. Nedadgående indbyggertal og en ændret aldersstruktur med stadig flere ældre og markant færre unge mennesker vil påvirke næsten alle livsområder. Den demografiske udvikling bliver dermed en af de mest centrale udfordringer i de næste årtier.
- Den globale klimaopvarmning er en udfordring for os. Som et landområde omgivet af hav er Schleswig-Holstein særlig udsat for konsekvenserne af en stigende vandstand i havet og faren for et voksende antal stormfloder. Klimaændringerne er et globalt problem, men strategier til forebyggelse, mindsning og tilpasning af klimaændringerne har også regionale og lokale aspekter, som skal videreudvikles hurtigst muligt i Schleswig-Holstein.
- Der er i Schleswig-Holstein blevet vedtaget en lov om energiskifte og klimabeskyttelse (2017) for at konkretisere og styrke behovet for klimabeskyttelse. Schleswig-Holsteins samlede drivhusgasudslip vil inden 2030 skulle reduceres med 55 % i forhold til det samlede udslip i 1990. Frem til 2025 skal elproduktionen baseret på vedvarende energi udbygges til mindst 37 terawatttimer, og varmeandelen fra vedvarende energi af varmekonsumet skal som minimum ligge på 22 % inden 2025.
- Den europæiske integration fortsætter. Integrationen åbner muligheder og nye perspektiver og kræver, at Schleswig-Holstein og delstatens regioner profilerer sig i hele Europa som konkurrencedygtig med specifikke potentialer. I et Europa, der vokser sammen, handler det om at forankre den europæiske tankegang i befolkningens bevidsthed stærkere end hidtil.
- Delstaten fokuserer i den henseende på samarbejde mellem regionerne i delstaten og det sydlige Danmark, kommunerne, uddannelsesinstitutionerne, virksomhederne og NGO'erne, som påvirker menneskets dagligdag, f.eks. i forhold til transport, arbejdsmarked og miljøbeskyttelse.
- Den offentlige sektor skal koncentrere sig om sine kerneopgaver. Dette gælder ikke mindst på baggrund af den nødvendige finanspolitiske konsolidering. Liberalisering, deregulering og

privatisering åbner nye muligheder for mere vækst. Staten skal også fremover garantere retfærdige, ligeværdige og sikre levevilkår i Schleswig-Holstein.

Delstatsregeringen er bevidst om de store udfordringer, som delstaten står over for. Sammen med byerne og kommunerne, kredsene og borgerne vil regeringen påvirke udviklingen i Schleswig-Holstein og delstatens delområder. Dette kan kun lykkes gennem samarbejde med fælles ansvar for alle parter. Udviklingsplanen for delstaten skaber de geografiske forudsætninger for en fremtidsorienteret udvikling. Delstatsregeringen har sat sig som mål at skabe vækst og forbedre menneskenes livskvalitet. Landsplanlægningen har som opgave at koordinere de mangfoldige og delvis konkurrerende brugerkrav til arealerne og udnytte spillerum ved planlægningen og vurderinger inden for disse målsætninger. Samtidig har delstaten brug for selvsikre og selvstændige byer og kommuner, som former fremtiden tæt på borgerne på både lokalt og regionalt niveau. Delstatens udviklingsplan skaber derfor et nyt spillerum for afgørelser på kommunalt niveau. Regionalplanlægningen får på vigtige områder flere muligheder for udformninger, for eksempel når det drejer sig om udviklingen af boligbyggeri i kommunerne, placeringen af erhvervsområder med betydning ud over regionen langs delstatens udviklingsakser, udviklingsområder for turisme og rekreation eller områder, der egner sig til udnyttelse af vindkraft.²

De regionale planer på vindkraftområdet, der blev vedtaget af delstatsregeringen ultimo 2020, omfatter 344 fokusområder omfattende omkring 32.000 ha til produktion af vindkraft i delstaten. Schleswig-Holsteins energiskifte kommer således også fremover til at bygge på udnyttelsen af vindkraft.

² Side 12 i brochuren „Landesentwicklungsplan Schleswig-Holstein 2010“, tilpasset i indledningen.

6 Mulig påvirkning af miljøet

Det fremgår af afsnittet om den nuværende miljøstatus og miljøproblemer i programområdet, at opretholdelse af levegrundlaget for dyre- og plantearter er vigtig for en varieret og artsrig natur med en høj biodiversitet.

Biodiversiteten er under pres både på land og i havet, f.eks. på grund af intensiv dyrkning, forurening og klimaændringer. Både EU, Danmark, Tyskland og de regionale aktører har således også bl.a. mål inden for energi- og klimaområdet. Det er ligeledes vigtigt at sikre grundvandet, landskabet og gode rekreative adgangsmuligheder til naturen.

Coronapandemien har tydeliggjort den vigtige rolle, de regionale ferie- og rekreativsmuligheder spiller, da de ikke-regionale muligheder har været meget begrænsede. Dette har i højere grad belastet de regionale destinationer, da (fjern-)turismen udeblev. Til gengæld er der sket en betydelig nedgang i særligt klimaskadelige aktiviteter.

Udvikling i passagertallet inden for luftfart

	Lufthavnen i Hamburg	Lufthavnen i Kastrup	Lufthavnen i Billund
Oktober 2019	Ca. 1,7 mio.	ca. 2,7 mio.	ca. 356.000
Oktober 2020	Ca. 323.000	ca. 394.000	ca. 60.000

På baggrund af regionens unikke struktur og placering mellem metropolerne Hamborg og København er det programmets vision at udvikle den dansk-tyske grænseregion til et ankerpunkt mellem Centraleuropa og Skandinavien. Mere viden, stærkere virksomheder, flere og nye arbejdspladser samt et varieret kulturtilbud skal bidrage til at styrke regionens attraktivitet for virksomheder og befolkning.

Udvikling og integration i mere traditionel forstand er dermed også et væsentligt udgangspunkt for programmet. Alt andet lige vil økonomisk vækst lægge et større pres på miljøet og øge energi- og ressourceforbruget og affaldsmængderne. Udviklingen vil navnlig skulle gå i retning af udnyttelse af vedvarende energi for at nedbringe klimabelastningen som følge af drivhusskadelige gasser. Affaldsmængderne vil skulle begrænses mest muligt ved at øge anvendelsen af pant- eller genanvendelsessystemer. Programmet kan dog også rumme andre elementer, der kan have en gavnlig påvirkning af miljøet.

Programmet udgør ikke en samlet planlagt indsats, men giver mulighed for inden for en overordnet ramme at yde tilskud til en række grænseoverskridende projekter. Programmet har fire tematiske mål for udviklingen af den dansk-tyske grænseregion. Hvert tematisk mål vurderes her i forhold til den

sandsynlige væsentlige miljøpåvirkning ved en gennemførelse af programmet. Miljøpåvirkningen vurderes særligt med hensyn til disse forhold:

- biologisk mangfoldighed, flora og fauna,
- befolkning og menneskers sundhed,
- jordbund, vand og luft,
- klimatiske faktorer og energi,
- landskab og kulturarv i bred forstand,
- materielle goder.

Da miljøvurderingen med udgangspunkt i programmets karakter er overordnet, principiel og kvalitativ, skal den skematiske opstilling ses som eksempler på projekter eller projektområder inden for de fire tematiske mål. Det vides endnu ikke, hvilke specifikke tiltag eller projekter programmet vil føre til, når det virkeliggøres. De mulige tiltag eller projektområder (eksemplerne) vurderes i skemaet nedenfor i forhold til deres potentielle virkning på miljøet i form af de ovenstående forhold.

Potentielt positiv virkning på miljøet er markeret med "grøn", neutral virkning med "gul" og potentielt negativ virkning med "rød".

Der er forholdsvis få negative, "røde", vurderinger i skemaet (se nedenfor). Det betyder ikke, at programmet ikke ville have potentielle negative effekter, hvis der med programmet var satset på en mere traditionel udvikling. Det er derimod et udtryk for, at det som beskrevet i miljørapportens afsnit 7 forventes, at der i forbindelse med projektudvælgelse og projektilpasninger vil blive lagt vægt på bl.a. det miljømæssige forhold. Dermed er det ikke sandsynligt, at samarbejdsprogrammets projekter vil have en negativ virkning på miljøet. Rapporten giver eksempler, hvis et muligt projekt i oversigten vurderes til at have en potentielt negativ virkning.

I undersøgelsen „Zukunft der EU-Strukturpolitik in Deutschland 2021“ (EU-strukturpolitikens fremtid i Tyskland 2021) bestilt af forbundsministeriet for økonomi og energi undersøges gennemførelsen af EU-strukturpolitikens mål – navnlig EFRU – i Tyskland samt yderligere handlingsmuligheder i forhold til videreførelsen af støtteperioden efter 2021. Undersøgelsen tager også fat i en række miljøanliggender.

De tematiske mål under 6.1 til 6.5 vurderes på baggrund af de forskellige EU-forordninger i deres aktuelle udgave. Forslaget til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om særlige bestemmelser for målet om europæisk territorialt samarbejde (Interreg), der støttes af Den Europæiske Fond for Regionaludvikling og de eksterne finansieringsinstrumenter, og forslaget til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om Den Europæiske Fond for Regionaludvikling skal fremhæves i denne henseende. Under prioritet 1 samles foranstaltninger til fremme af forskning, teknologisk samarbejde og innovation. Mulige projekter ville kunne omfatte sundheds-, velfærds- og energiforanstaltninger. Prioritet 2 omhandler miljøbevarelse og -beskyttelse samt fremme af ressourceeffektivitet. Til disse mål knyttes ressource- og energiudnyttelse samt teknologisk grøn vækst.

Gennemførelsen af sociale rettigheder henhører under prioritet 3. Projekter skal her sikre lige adgang til inklusiv uddannelse af høj kvalitet. På samme tid skal kulturens, den vedvarende uddannelses og bæredygtige turismes rolle styrkes i forbindelse med gennemførelsen af de sociale rettigheder. Prioritet

4 beskæftiger sig med det funktionelle samarbejde. Mulige projekter omfatter styrkelsen af den institutionelle kapacitet.

De tematiske mål tager udgangspunkt i de førnævnte forordninger.

Politisk mål/ muligt projekt	Menneskets sundhed	Biodiversitet	Kulturarv	Jord, vand og luft	Klima og energi	Landskab	Materielle goder (herunder økonomi)
Ziel 1/ økonomisk omstilling	1	0	0	1	1	0	1
Ziel 2/ bæredygtig økonomisk udvikling	1	1	0	1	1	0	1
Ziel 3/ Gennemførelse af de sociale rettigheder	1	0	1	0	0	0	1
Ziel 4/ Bedre Cooperation-Governance	0	1	0	0	0	0	1

6.1 Politisk mål

Politisk mål Fremme af innovativ og intelligent økonomisk omstilling
Specifikt mål Udvikling af forsknings- og innovationskapaciteten og udbredelsen af avancerede teknologier

Det politiske mål til fremme af innovativ og intelligent økonomisk omstilling forventes at resultere i grænseoverskridende netværk og klynger inden for programområdets styrkepositioner. En økonomisk udvikling inden for rammerne af dette politiske mål kan påvirke sundheden hos de mennesker, der bor i programområdet, deres velfærd og have en indvirkning på den teknologiske udvikling hvad angår energiforsyning og energiudnyttelse. I den forbindelse må det forventes, at de politiske mål frembringer nye metoder og fremgangsmåder til styrkelse af den grænseoverskridende teknologiske og økonomiske udvikling, og at den sociale innovation på den måde også vil kunne blive forbedret.

De projekter, der ydes støtte til, kan fokusere på områder, der styrker det forskningsrelaterede samarbejde i programregionen og samlet set skaber netværk mellem de eksisterende specialområder hos iværksættere og virksomheder. Disse netværksaktiviteter vil kunne udbygge programregionens økonomiske formåen og dermed give arbejdsstyrken adgang til sikre arbejdsforhold som led i en økonomi under udvikling. Sikre arbejdspladser styrker den individuelle sundhed. Det er i forbindelse med udviklingen af forsknings- og innovationskapaciteterne ydermere muligt at skabe netværk mellem sundhedsrelaterede aktiviteter og dermed opnå en positiv virkning på menneskets sundhed. Økonomisk succes med en afbødning af konsekvenserne af den industrielle omstilling til følge fremmer velfærden i samfundet og påvirker således umiddelbart menneskets sundhed og de eksisterende kulturgoder i en positiv retning. Samtidig muliggør den økonomiske succes samfundsdrøftelser om, hvordan miljøet skal se ud. Biodiversiteten vil kunne have gavn af netop dette. Udviklingen af forsknings- og innovationskapaciteterne skaber i højere grad mulighed for en forskning af høj kvalitet, udveksling af teknologi og fælles innovation. Forskningsprojekter kan både direkte og indirekte have til formål at fremme naturen og miljøet eller sikre en bæredygtig økonomisk udvikling med færre konsekvenser for naturgoderne som det fremherskende økonomiske grundlag.

Ved en økonomisk udvikling under den industrielle omstilling er der dog altid fare for, at ressourcerne vil skulle udnyttes med højere intensitet, navnlig en højere energiudnyttelse. Dermed stiger behovet for at stille energi til rådighed, hvilket – selv når der er tale om vedvarende energi – kan resultere i, at biodiversiteten og landskabet belastes. Samtidig skal det dog også nævnes, at produktionen af vedvarende energi og udnyttelsen heraf som følge af den industrielle omstilling har en positiv virkning på miljømediet luft og på denne måde parallelt med en reduceret luftforurening forbedrer menneskets sundhed. Når der inden for rammerne af den industrielle omstilling bruges bæredygtigt produceret energi på erhvervsområder, har det en positiv effekt på klimaet.

Der kan dog på samme tid opstå en risiko for, at nye teknologier, der er et resultat af den industrielle omstilling, påvirker miljøet negativt. Derfor vil der skulle udarbejdes en detaljeret miljøvurdering og en vurdering af eventuelle sundhedsmæssige risici og risici for biodiversiteten samt miljømedierne jord, vand og luft. En strategisk miljøvurdering giver dog ikke et abstrakt billede af de mulige negative konsekvenser, hvorfor der tillægges miljøkonsekvensvurderingen som foretaget inden for rammerne af det enkelte projekt en særlig betydning.

6.2 Politisk mål 2

Politisk mål Fremme en ren og fair energiomstilling, grønne og blå investeringer, den cirkulære økonomi, modvirkning af og tilpasning til klimaforandringer, risikoforebyggelse og -styring
1. Fremme af vedvarende energi i henhold til direktiv (EU) 2018/2001, herunder bæredygtighedskriterierne i nævnte direktiv
2. Fremme af tilpasning til klimaforandringer, forebyggelse af katastroferisici og modstandsdygtighed under hensyntagen til økosystembaserede tilgange
3. Fremme af overgangen til en cirkulær og ressourceeffektiv økonomi

Der hersker en forventning om, at de foranstaltninger, der støttes inden for rammerne af det politiske mål 2, får en positiv virkning på miljømedierne vand og luft samt på klimaet som helhed, idet der sker en betydelig nedgang i brugen af fossil energi som energikilde til elproduktionen. Et fravalg af fossil energi kommer også til at betyde bedre luftkvalitet og dermed en nedgang i sygdomme forårsaget af dårlig luftkvalitet. Fremme af ny energi går hånd i hånd med en optimeret ressourceudnyttelse og en bedre energiudnyttelse, således at dette mål ydermere påvirker den økonomiske udvikling i projektregionen positivt. Spørgsmålet er, om denne positive økonomiske udvikling og virkningen på naturgoderne miljø, vand og klima potentielt kan belaste biodiversiteten. Det anslås dog, at produktionen af vedvarende energi påvirker biodiversiteten langt mindre negativt end produktionen af energi baseret på fossile eller nukleare energikilder.

Investeringer i det blå element spiller en afgørende rolle, navnlig i projektregionen. Det er dog kun det tyske område, der rummer større indre farvande (søerne i det østholstenske søområde). Men regionen præges i høj grad af Østersøen og Nordsøen. Her giver det mening at foretage miljømæssige bæredygtige investeringer til afbødning af klimaændringernes følger. Disse investeringer påvirker mange miljøfaktorer, der er genstand for miljøkonsekvensvurderingen, i en positiv retning.

En bedre energiudnyttelse bidrager til opnåelsen af de energipolitiske mål i EU, Danmark, Tyskland og regionerne og kan have en gavnlig virkning med hensyn til at afbøde klimaændringerne.

Grøn vækst vil således altid skulle anskues i lyset af bæredygtighedsbegrebet, idet der må forventes en bedre miljøtilstand, når der findes en løsning på et miljøproblem.

Flere elementer indgår i styrkelsen af den cirkulære økonomi, nemlig klargøring af affald til genanvendelse, genbrug, anden udnyttelse af materialer inden for affaldshåndtering og – om nødvendigt – bortskaffelse af affald.

Genanvendelsen, genbruget og andre former for udnyttelse af affaldet forventes at have en positiv virkning på landskabet, idet bortskaffelse (og deponering) kommer til at spille en mindre rolle. Miljøfaktoren vand påvirkes positivt af den manglende deponering. På samme tid fører den bæredygtige udnyttelse af ressourcer i form af genanvendelse af udgangsstoffer til positive økonomiske effekter, da presset på de naturlige ressourcer aftager. Et godt eksempel er genanvendelsen af genbrugte byggematerialer: Denne proces forhindrer en udtømning af de naturlige byggematerialer, navnlig grus, idet der sikres en gennemgående cirkulær økonomi. Dette kan spille positivt ind på biodiversiteten, jordbunden og landskabet.

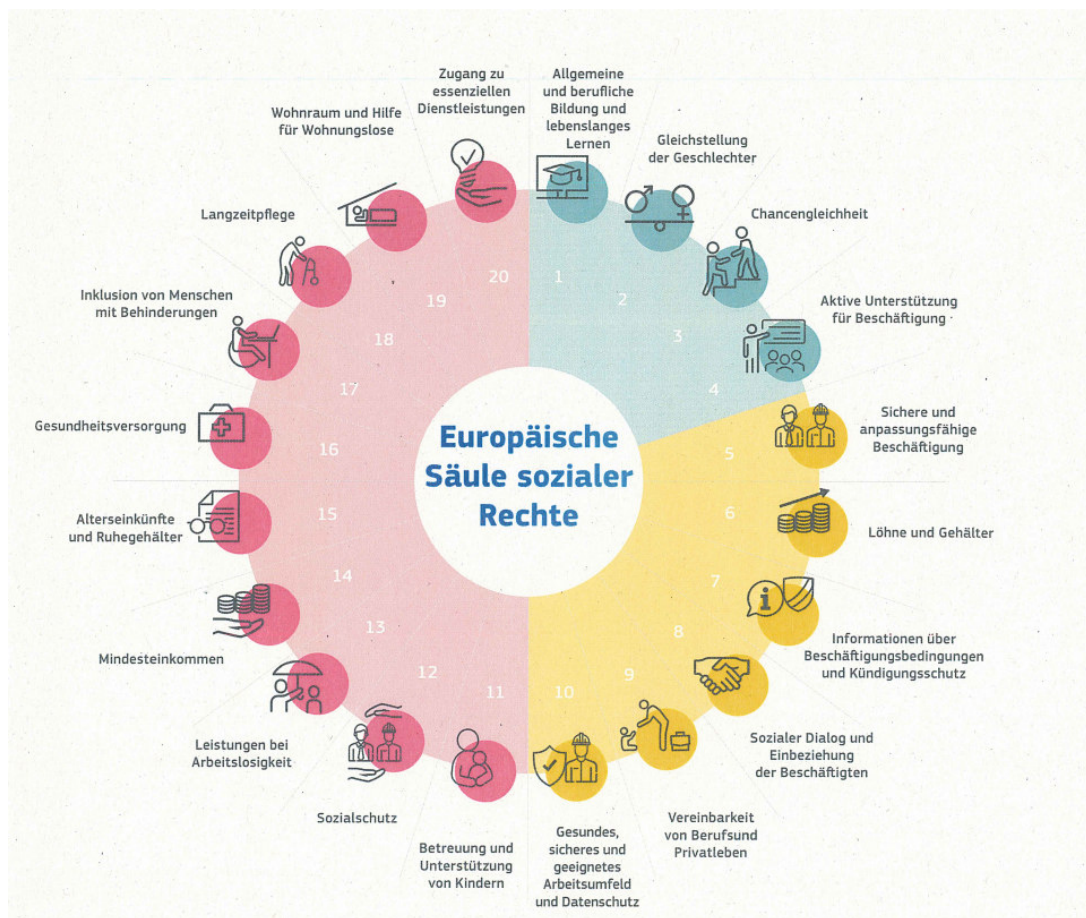
Øges en regions attraktivitet som følge af brugen af ren energi, kan turismen i regionen blive påvirket i gunstig retning.

6.3 Politisk mål 3

Politisk mål Gennemførelse af de sociale rettigheder
1. Forbedring af lige adgang til inklusive kvalitetstjenester inden for uddannelse og livslang læring gennem udvikling af tilgængelig infrastruktur, herunder ved at fremme robusthed med henblik på fjern- og onlineuddannelse
2. Styrkelse af kulturens og den bæredygtige turismes rolle i økonomisk udvikling, social inklusion og social innovation

Det politiske mål 3 skaber muligheder for, at alle samfundsgrupper som følge af gennemførelsen af de sociale rettigheder i højere grad kan deltage i den innovative og intelligente videreudvikling af programregionen, og dermed at regionen kan udvikle sig i en fremtidsorienteret retning.

Europa-Kommissionen har præsenteret en handlingsplan for den europæiske søjle for sociale rettigheder. Ifølge Kommissionens formand Ursula von der Leyen vil der på den anden side af coronapandemien, og efter at der er blevet sat skub i den grønne og digitale omstilling, være behov for en tilpasning af de gældende forskrifter på det sociale område. Forskrifterne skal sikre solidaritet mellem generationer, belønne virksomhedsejere med fokus på deres medarbejderes trivsel og have fokus på arbejdspladser. På den måde sidestilles kompetencer, innovation og social sikring. Den europæiske søjle for sociale rettigheder omfatter et antal af individuelle aspekter, der fremgår af nedenstående oversigt.

Kilde: Europa-Kommissionen, handlingsplanen for den europæiske søjle for sociale rettigheder, side 3

Dansk tekst til figuren:

Europæisk søjle for sociale rettigheder

Uddannelse og livslang læring

Ligestilling mellem kønnene

Lige muligheder

Aktiv beskæftigelsesstøtte

Sikker og fleksibel beskæftigelse

Lønninger

Oplysninger om ansættelsesvilkår og beskyttelse i tilfælde af opsigelser

Social dialog og inddragelse af arbejdstagerne

Balance mellem arbejdsliv og privatliv

Et sundt, sikkert og velegnet arbejdsmiljø og databeskyttelse

Børnepasning og støtte til børn

Social beskyttelse

Arbejdsløshedsunderstøttelse

Minimumsindkomst

Ældres indkomst og alderspension

Sundhedsydelse

Inklusion af personer med handicap

Langtidspleje

Boliger og støtte til hjemløse

Adgang til grundlæggende tjenesteydelser

Der skal i forbindelse med gennemførelsen af de sociale rettigheder tages hensyn til forskellige forhold:

- etablering af flere og bedre job,
- fremme af kompetencer og ligestilling og
- sikring af social beskyttelse og inklusion.

I den henseende skal kulturens rolle og den bæredygtige turisme udnyttes for at gennemføre de sociale rettigheder.

De aktiviteter, der udføres til opnåelse af det overordnede mål, skal tage højde for de erfaringer, der udspringer af covid-19-pandemien. Fokus for udviklingen af kultur- og turismetilbud skal være den økonomiske og økologiske bæredygtighed og modstandsdygtighed.

- Netværksbaseret samarbejde i spændingsfeltet mellem bæredygtige kultur- og naturturismetilbud, f.eks. fælles grænseoverskridende turismepakker, der inkluderer transport og ophold, kombineret med erfaringerne i programregionen
- Udvikling og gennemførelse af nye fælles innovative og kreative tilbud (kultur, natur) i programregionen for turister og befolkning, f.eks. ved at udvikle grænseoverskridende arrangementer, herunder gastronomi- og kunstfestivaler
- Digitalisering og kompetenceudvikling af turisme- og kulturaktører inden for rammerne af en adfærdsændring (f.eks. øget fokus på sundhed og hygiejne), nye målgrupper og behov som følge af covid-19 samt udvikling af nye/tilpassede fælles bæredygtige produkter og tilbud
- Konceptudvikling inden for kultur- og turismesektorens bæredygtighed og modstandsdygtighed på baggrund af erfaringerne fra covid-19, bl.a. gennem uddannelse, digitalisering, social innovation, cirkulære forretningsmodeller og diversificering
- Videndeling og -formidling mellem kultur- og turismeaktører (kulturinstitutioner, turismeorganisationer, virksomheder osv.) på tværs af grænsen, navnlig som følge af covid-19
- Netværksdannelse og kapacitetsopbygning på tværs af grænsen med fokus på aktiviteter, som ved at videreudvikle og udnytte programregionens styrker på kultur- og naturområdet, f.eks. verdensarv, regionens historie og særpræg, understøtter målet om en attraktiv programregion
- Udnyttelse af det potentiale, der bunder i programregionens placering mellem Nord- og Østersøen, ved at fremme en turismeform, der er særligt skånsom over for naturområder og med hensyn til bæredygtighedsaspektet
- Udvikling af produkter inden for det kreative erhverv, som bidrager til opnåelsen af programmålet om en øget attraktivitet for programområdet

Der vil skulle foretages en undersøgelse af førnævnte programpunkter med hensyn til deres miljømæssige bæredygtighed. Umiddelbart må man gå ud fra, at biodiversiteten, miljømedierne jord, luft og vand samt landskabet samlet set vil blive påvirket i en uvæsentlig grad, idet aktiviteterne skal realiseres i de eksisterende infrastrukturer og med sine foranstaltninger ikke kommer til at indvirke nævneværdigt på natur og miljø.

Programregionens naturkapital skal beskyttes, bevares og styrkes, og menneskets sundhed og velbefindende skal beskyttes mod miljøbetingede risici og konsekvenser. I den forbindelse skal der dog også være fokus på at sikre en retfærdig og inklusiv økonomisk omstilling og dermed altid have øje for elementer som social integration og social innovation. Kulturen og kulturaktørerne kan spille en afgørende rolle i den henseende ved at sørge for den nødvendige transformation og har således mulighed for at styrke det sociale sammenhold i programregionen.

Coronapandemien har betydet, at turismesektoren i Interreg 6A-regionen har lidt stor skade. Konsekvenserne vil vare ved langt ud i fremtiden – og dette skal ses i lyset af, at turismen er af afgørende økonomisk betydning i store dele af programområdet. Opmærksomheden skal i den forbindelse rettes mod en genoptaget udvikling af turismen som medvirkende drivkraft til den økonomiske udvikling ved at træffe støtteforanstaltninger, således at turismen får en socialt inkluderende rolle.

Dertil skal nævnes, at der også skal tages højde for virkningen på andre miljøfaktorer inden for rammerne af miljøkonsekvensvurderingen, navnlig på mennesket og menneskets sundhed, kulturarven og vekselvirkningerne mellem disse miljøfaktorer. Mennesket får nemmere ved at realisere deres livsmål, når de sociale rettigheder styrkes. Foranstaltninger inden for uddannelse, deltagelse i kulturarrangementer og miljøvenlig rekreation – herunder i form af turisme – der har til formål at styrke mennesket, fremmer menneskets udvikling og har en positiv virkning set i lyset af miljøkonsekvensvurderingen.

Det tredje mål kan således påvirke udviklingen af kulturarven og den økonomiske situation i programområdet i en positiv retning.

6.4 Politisk mål 4

Politisk mål Bedre forvaltning af samarbejde
1. Styrkelse af effektiv offentlig forvaltning gennem fremme af retsligt og administrativt samarbejde og samarbejde mellem borgere og institutioner, navnlig med henblik på at løse juridiske og andre hindringer i grænseregioner
2. build up mutual trust, in particular by encouraging people-to-people actions (Dette specifikke mål tager udgangspunkt i førnævnte udkast til forordninger, men forefindes p.t. udelukkende på engelsk.)

Det politiske mål 4 skal styrke den institutionelle kapacitet i grænseregionen, ved at der etableres et samarbejde mellem offentlige forvaltninger og borgerne. Dette skal fjerne juridiske og andre hindringer i grænseregionen. En styrkelse af det administrative samarbejde påvirker i første omgang ikke direkte miljøfaktorerne inden for rammerne af miljøkonsekvensvurderingen, idet forskrifterne på området har en administrativ karakter og regulerer kommunikationen og interaktionen mellem de offentlige organer. Indirekte kan styrkelsen dog være til gavn for miljøfaktorerne, idet der bliver en større fælles og grænseoverskridende forståelse for miljøanliggender og det fælles ansvar for miljøfaktorerne. Effekterne vil dog ikke opstå af sig selv. En forbedret Interreg-forvaltning vil udelukkende få positive konsekvenser for programregionens økonomiske udvikling, ved at der hurtigere kan ske en afstemning som følge af det gensidige kendskab til retsforskrifterne og de administrative procedurer. Forbedringen

kan også bidrage til en højere grad af afstemning mellem aktørerne i deres arbejde med borgernes sundhed og de miljømæssige behov. Der sikres således indirekte en forbedring af miljøaspekterne.

6.5 Sammenfatning og alternativer

Støtten inden for rammerne af Interreg 6A-programmet fokuserer på projekter inden for udvikling af en miljømæssigt bæredygtig industri og således miljømæssigt bæredygtige virksomheder, der gør det muligt at udnytte vedvarende energi og avancerede teknologier med lavere miljøbelastninger til følge, idet de i højere grad tager hensyn til miljøbeskyttelse og ressourceeffektivitet. Parallelt hermed er det af afgørende betydning for den miljømæssigt bæredygtige udvikling i programregionen, at forsknings- og innovationskapaciteterne bliver udbygget, fordi den bæredygtige produktion og erhvervsledelse må forventes at have en positiv virkning på miljøet. En højere beskæftigelsesrate (som følge af den øgede produktion) og en øget mobilitet vil dog kunne resultere i et højere energi- og ressourceforbrug, hvis der ikke sideløbende sker en teknologisk udvikling, der kan reducere miljøbelastningen. Et eksempel i den henseende kunne være brugen af vedvarende energi baseret på forskellige energiproduktionsprocesser (vind, sol, biomasse) inden for mobilitetsfeltet.

Det må samlet set antages, at programmet på længere sigt vil have en gavnlig virkning på miljøet. Programmets gennemførelse må derfor vurderes at være miljømæssigt bedre end en situation uden programmet.

En situation, hvor programmet ikke gennemføres, kaldes i miljøvurderingssammenhæng 0-alternativet. 0-alternativer er reelt det eneste alternativ til programmet. Der er ikke offentligt fremlagt andre alternativer, men der er under udarbejdelsen af programudkastet også lagt vægt på, at programmet integrerer og fremmer miljøhensynet i bred forstand.

7 Begrænsning og overvågning af den mulige påvirkning af miljøet

Programparterne vil i forbindelse med de konkrete projektansøgninger overordnet lægge vægt på bl.a. det konkrete projekts overordnede miljøprofil i form af bl.a. miljøbeskyttelse, ressourceeffektivitet og klima. Miljøprofilen er dermed et af flere forhold, der vil indgå ved projektudvælgelsen og projektilpasningen.

Da de endelige projektforslag endnu ikke er kendte, er det vanskeligt på nuværende tidspunkt at sige noget meningsfuldt om eventuelle projektilpasninger. Regionerne vil dog løbende følge udviklingen og gå i dialog med ansøgerne, også ud fra et miljømæssigt perspektiv.

Ligesom i indeværende periode vil der være overordnede principper, som projekterne skal forholde sig til, og som er en del af udvælgelseskriterierne. Et af disse principper er den bæredygtige udvikling, her nævnes især den økologiske bæredygtighed (ud over den økonomiske og den sociale). I indeværende periode skal projektansøgeren forholde sig til disse såkaldte horisontale principper i selve ansøgningen, hvor ansøgeren skal angive, hvorvidt projektet forventes at have begrundet positiv, negativ eller neutral indflydelse på miljøet. Interreg-udvalget tager stilling til de horisontale principper ved udvælgelsen af projekter og gennemførelse af programmet. Derigennem sikres projekternes mulige indflydelse på miljøet ved udvælgelsen og kontrollen af projekterne. Miljøorganisationerne er repræsenteret i Interreg-udvalget og kan herigennem desuden bidrage fagligt ved overvågningen af en mulig indflydelse på miljøet.

Fokus for den støtte, der ydes inden for de enkelte prioriteter, ligger på et udvidet samarbejde, det grænseoverskridende netværk og videndeling i støtteregeionen. Der kan ikke ydes støtte til investeringer i industrianlæg og infrastrukturprojekter, dog vil der i givet fald kunne ydes supplerende støtte til investeringer i industri, kunst, kultur, det sociale eller lignende områder. Dette betyder, at der er en lav sandsynlighed for, at projekter, der er genstand for en miljøkonsekvensvurdering, får tildelt støtte. Hvis der alligevel vil skulle udarbejdes en miljøkonsekvensvurdering, vil Interreg-udvalget gøre sit for, at denne vurdering udføres på et fagligt kompetent og retligt korrekt grundlag.

I årsrapporterne skal projekterne løbende afrapportere, hvilken indflydelse projektet har haft på miljøet i beretningsåret. På denne måde indgår forebyggelse og overvågning af projekternes påvirkning på miljøet.